

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРЕМЕНЧУЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА ОСТРОГРАДСЬКОГО

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
ЩОДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ
І САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО»
ДЛЯ СТУДЕНТІВ ДЕННОЇ ТА ЗАОЧНОЇ ФОРМ НАВЧАННЯ
ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ
081 – «ПРАВО»
ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ «БАКАЛАВР»
(У ТОМУ ЧИСЛІ СКОРОЧЕНИЙ ТЕРМІН НАВЧАННЯ)
(І ЧАСТИНА)

КРЕМЕНЧУК 2019

Методичні вказівки щодо семінарських занять з навчальної дисципліни «Кримінальне право» для студентів денної та заочної форм навчання зі спеціальності 081 – «Право» освітнього ступеня «Бакалавр» (у тому числі скорочений термін навчання) (I частина)

Укладач к. ю. н. С. О. Мазепа

Рецензент к. ю. н. Д. І. Сирота

Кафедра галузевих юридичних наук

Затверджено методичною радою Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського

Протокол №___ від _____ 20__ р.

Голова методичної ради _____ проф. В. В. Костін

ЗМІСТ

Вступ.....	5
1 Теми та погодинний розклад лекцій, семінарських занять, самостійної роботи.....	6
2 Перелік семінарських занять і самостійної роботи.....	8
Семінарське заняття № 1 Поняття, предмет, завдання та принципи кримінального права	8
Семінарське заняття № 2 Закон України про кримінальну відповідальність.....	9
Семінарське заняття № 3 Кримінальна відповідальність.....	11
Семінарське заняття № 4 Поняття злочину.....	12
Семінарське заняття № 5 Склад злочину.....	15
Семінарське заняття № 6 Об'єкт злочину.....	17
Семінарське заняття № 7 Об'єктивна сторона складу злочину.....	19
Семінарське заняття № 8 Суб'єктивна сторона складу злочину.....	21
Семінарське заняття № 9 Стадії вчинення злочину.....	24
Семінарське заняття № 10 Співучасть у злочині.....	26
Семінарське заняття № 11 Обставини, що виключають злочинність діяння.....	30
Семінарське заняття № 12 Звільнення від кримінальної відповідальності.....	3
3	
Семінарське заняття № 13 Поняття та мета покарання. Система та види покарань. Обмежувальні заходи.....	36
Семінарське заняття № 14 Призначення покарання.....	38
Семінарське заняття № 15 Інші заходи кримінально-правового характеру та заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб.....	41

Семінарське заняття № 16 Особливості кримінальної відповідальності неповнолітніх.....	42
3 Питання до іспиту.....	43
4 Критерії оцінювання знань студентів.....	47
Список літератури.....	50

ВСТУП

Кримінальне право є однією з провідних та самостійних галузей українського права. Воно значно відокремлюється від інших, у тому числі й суміжних галузей права, маючи при цьому свій власний предмет і метод правового регулювання, свою систему нормативних приписів. Разом з тим, кримінальне право є складовою частиною системи національного українського права, тому йому притаманні основні принципи, що стосуються права України на сучасному етапі.

Знання з кримінального права покликані підвищувати рівень професійної підготовки і правової культури студентів, безпосередньо впливати на формування наукового юридичного світогляду.

Підготовка бакалаврів права в сучасних умовах вимагає глибоких знань з кримінального права, вивчення якого потребує, окрім засвоєння теоретичного матеріалу на лекціях, під час самостійної роботи прищеплення навичок застосування норм КК України під час проведення семінарських занять.

Семінарські заняття з кримінального права виконуються відповідно до навчального плану підготовки студентів-бакалаврів зі спеціальності 081 – «Право», у тому числі скороченого терміну навчання.

Семінарські заняття сприяють закріпленню та поглибленню теоретичних знань. Їх мета – допомогти студентам закріпити знання про злочини, кримінальну відповідальність за вчинення злочинів та інші кримінально-правові засоби впливу на осіб, які їх вчинили.

Семінарські заняття повинні бути виконані студентами в установленій строк відповідно до вимог цих методичних вказівок. Перед виконанням роботи рекомендовано ознайомитись зі списком рекомендованої літератури.

1 ТЕМИ ТА ПОГОДИННИЙ РОЗКЛАД ЛЕКЦІЙ, СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ, САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	усьо го	у тому числі					усьо го	у тому числі				
		л	п	сем	інд	с. р.		л	п	сем	інд	с. р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий модуль 1												
Тема 1. Поняття, предмет, завдання та принципи кримінального права	12	2	–	2	–	8	14	1	–	1	–	12
Тема 2. Закон України про кримінальну відповідальність	12	2	–	2	–	8	13	–	–	1	–	12
Тема 3. Кримінальна відповідальність	18	3	–	3	–	12	13	1	–	–	–	12
Разом за змістовим модулем 1	42	7	–	7	–	28	40	2	–	2	–	36
Змістовий модуль 2												
Тема 4. Поняття злочину	12	2	–	2	–	8	13	1	–	1	–	11
Тема 5. Склад злочину	12	2	–	2	–	8	13	–	–	1	–	12
Тема 6. Об'єкт злочину	12	2	–	2	–	8	13	1	–	–	–	12
Тема 7. Об'єктивна сторона складу злочину	16	3	–	3	–	10	14	1	–	1	–	12
Разом за змістовим модулем 2	52	9	–	9	–	34	53	3	–	3	–	47
Змістовий модуль 3												
Тема 8. Суб'єктивна сторона складу злочину	12	2	–	2	–	8	13	1	–	1	–	11
Тема 9. Стадії вчинення злочину	12	2	–	2	–	8	14	1	–	1	–	12
Тема 10. Співучасть у злочині	12	2	–	2	–	8	13	–	–	1	–	12
Тема 11. Обставини, що виключають злочинність діяння	12	2	–	2	–	8	13	1	–	–	–	12
Тема 12. Звільнення від кримінальної	14	2	–	2	–	10	14	1	–	1	–	12

відповідальності												
Разом за змістовим модулем 3	62	10	–	10	–	42	67	4	–	4	–	59
Змістовий модуль 4												
Тема 13. Поняття та мета покарання. Система та види покарань . Обмежувальні заходи	12	2	–	2	–	8	13	1	–	1	–	11
Тема 14. Призначення покарання	12	2	–	2	–	8	13	1	–	–	–	12
Тема 15. Інші заходи кримінально-правового характеру та заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб	12	2	–	2	–	8	–	–	–	1	–	12
Тема 16. Особливості кримінальної відповідальності та покарання неповнолітніх	18	3	–	3	–	12	–	1	–	1	–	12
Разом за змістовим модулем 4	54	9	–	9	–	36	26	3	–	–	–	47
Усього годин :	210	35	–	35	–	140	210	11	–	10	–	189

2 ПЕРЕЛІК СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Змістовий модуль 1

Семінарське заняття № 1

Тема. Поняття, предмет, завдання та принципи кримінального права

Мета: закріпити у студентів теоретичні знання щодо специфіки предмета, методу та інших загальних категорій і визначень кримінального права України.

Короткі теоретичні відомості

Ця тема вивчає кримінальне право України як окрему галузь права: поняття, характерні особливості, місце в правовій системі. Студенти повинні знати: систему кримінального права України; основні напрями досліджень та завдання кримінально-правової науки; кримінальне право України як навчальну дисципліну; систему курсу загальної частини кримінального права України.

Завдання до теми

Підготувати реферати:

1. Механізм кримінально-правового регулювання: поняття, загальна характеристика.
2. Взаємодія принципів кримінального права України між собою.
3. Виникнення колізій (суперечностей) між окремими принципами кримінального права України. Основні підходи до вирішення таких колізій.

Контрольні питання

1. Поняття кримінального права, його предмет і метод.
2. Завдання кримінального права.
3. Принципи кримінального права.
4. Зв'язок кримінального права з іншими галузями права.
5. Наука кримінального права.

Література: [1–10; 11, с. 5–9; 12, с. 7; 15, с. 7–8; 26–35]

Семінарське заняття № 2

Тема. Закон України про кримінальну відповідальність

Мета: опанувати теоретичні положення закону про кримінальну відповідальність та прищепити навички розв'язання задач кримінально-правового характеру.

Короткі теоретичні відомості

Ця тема вивчає основні положення закону про кримінальну відповідальність. Студенти повинні знати: основні джерела сучасного кримінального права України; особливості норм КК України та інших кримінально-правових актів; чинність КК та інших джерел кримінального права України в часі та принципи чинності закону про кримінальну відповідальність у просторі.

Завдання до теми

1. Назвіть дві–три статті Особливої частини КК України, які мають просту, описову, відсылну та бланкетну диспозиції; назвіть дві–три статті Особливої частини КК України, які мають відносно визначені або (та) альтернативні санкції.

2. Наведіть два-три положення кримінально-правового характеру:

- а) Конституції України;
- б) міжнародних договорів;
- в) рішень Конституційного Суду України.

Визначте, у чому полягає кримінально-правовий зміст наведених положень та як вони співвідносяться з відповідними положеннями КК України.

Вирішіть питання про можливість або неможливість безпосереднього застосування зазначених положень під час розгляду конкретних кримінальних справ.

3. Устинов вирішив позбутися своєї тещі, яка налаштовувала проти нього дружину і радила розірвати з ним шлюб. З метою вбивства тещі він у Бердичеві виготовив і таємно поклав до багажника її автомобіля міну з годинниковим механізмом. Вибух стався на території Республіки Білорусь, і теща загинула на місці вибуху.

Варіант 1. Теща дістала тяжке тілесне ушкодження, але залишилася живою.

Варіант 2. Теща померла через 6 днів після вибуху в лікарні Бреста.

Ознайомтеся зі статтями 263, 201, 115, 194 КК.

Визначте місце і час кожного із вчинених Устиновим злочинів.

4. Мешканець Жмеринки Коваленко надіслав до Воронежа прокуророві міста анонімного листа, у якому зробив завідомо неправдиве повідомлення про вчинення злочину Гавриленком, звинувативши його у незаконному збуті наркотичних засобів.

Ознайомтеся зі ст. 383 КК та коментарем до неї.

Визначте місце і час вчинення злочину.

5. Громадяни Росії Жолоб і Лоза, які постійно проживали в м. Київ, їхали потягом до Москви. Після вживання трьох пляшок горілки з сусідами по купе громадянами України Прищем і Кабаном на перегоні, що перетинав державний кордон України та Росії, між Лозою і Кабаном виникла сварка, що переросла в обопільну бійку, під час якої Лоза своїм ножем вдарив Кабана у груди. Останній дістав поранення, від якого помер. Коли потяг залишив територію України, Жолоб поклав цей ніж у кишеню Прища, який від надмірної дози випитої горілки перебував у стані сильного сп'яніння і міцно спав.

Прикордонникам Росії, а потім і працівнику міліції, який їх опитував, Жолоб і Лоза заявили, що вдарив ножем Кабана Прищ уже на території Росії. Під час розслідування справи органами прокуратури Росії з'ясувалася справжня картина злочину. Лоза і Жолоб у цей час перебували в Україні.

Варіант. На час розслідування справи Лоза і Жолоб перебували в Росії.

Ознайомтеся зі статтями 115 та 396 КК. За законом якої держави буде відповідати кожен з них?

Визначте місце вчинення Лозою та Жолобом злочинів.

Контрольні питання

1. Поняття та значення Закону України про кримінальну відповідальність.
2. Структура Закону України про кримінальну відповідальність.
3. Тлумачення Закону про кримінальну відповідальність.
4. Принципи чинності Закону України про кримінальну відповідальність у просторі.
5. Чинність Закону про кримінальну відповідальність у часі.

Література: [1–10; 11, с. 10–39; 12, с. 13–25; 15, с. 9–17; 26–35]

Семінарське заняття № 3

Тема. Кримінальна відповідальність

Мета: опанувати теоретичні положення кримінально-правового вчення про кримінальну відповідальність.

Короткі теоретичні відомості

Ця тема вивчає: поняття кримінальної відповідальності як обов'язку особи, яка вчинила злочин, дати звіт; «родові» та «видові» ознаки кримінальної відповідальності; спірні питання щодо кримінальної відповідальності в науці кримінального права; форми кримінальної відповідальності; підстави виділення окремих форм кримінальної відповідальності; підстави кримінальної відповідальності; визначення підстави кримінальної відповідальності в КК України. Студенти повинні знати основні положення теми практичної роботи.

Завдання до теми

Підготувати реферати:

1. Спірні питання щодо кримінальної відповідальності в науці кримінального права.
2. Загальна характеристика окремих форм кримінальної відповідальності, що передбачені КК України (покарання, звільнення від покарання та його відбування).
3. Юридична природа звільнення від кримінальної відповідальності як окремого інституту кримінального права України.

Контрольні питання

1. Поняття кримінальної відповідальності.
2. Підстава кримінальної відповідальності.

Література: [1–10; 11, с. 82–88; 12, с. 8–13; 15, с. 8; 26–35]

Змістовий модуль 2

Семінарське заняття № 4

Тема. Поняття злочину

Мета: опанувати теоретичні положення кримінально-правового вчення про злочин.

Короткі теоретичні відомості

Ця тема вивчає: визначення поняття злочину на різних етапах розвитку людської цивілізації; основні типи законодавчого визначення поняття злочину в сучасному кримінальному праві; проблеми визначення поняття злочину в теорії кримінального права; поняття злочину за КК України; ознаки злочину, їх загальна характеристика; класифікацію злочинів у кримінальному праві; злочини та інші правопорушення: співвідношення, спільні ознаки, відмінності. Студенти повинні знати основні положення теми практичної роботи.

Завдання до теми

Розв'язати завдання:

1. Тракторист сільськогосподарського виробничого кооперативу Федоров сів озиму пшеницю, а водій кооперативу Шаварін, одержуючи зерно за накладною, возив його з комори в поле. Федоров запропонував Шаваріну вкрати частину пшениці. Залишивши в кузові автомашини чотири лантухи посівної пшениці масою 208 кг, вартість яких дорівнювала 200 грн, вони відвезли її до райцентру і продали.

Чи є дії Шаваріна й Федорова злочинними?

2. Лисенко серед ночі розбудив свого приятеля Корсакова і запросив його до себе додому, де, пригощаючи спиртом, розповів, що з приміщення

лікарні викрав спирт, електрокамін та комп'ютер. Корсаков запропонував повернути викрадене, і до світанку вони віднесли в лікарню електрокамін та комп'ютер, а спирт випили.

Наступного дня, йдучи до Лисенка, Корсаков зустрів слідчого РВВС Шишку, який перед цим оглядав місце події в лікарні. На запитання Шишки про походження його сп'яніння Корсаков відповів, що пив викрадений з лікарні спирт, і пообіцяв прийти до РУ ГУ МВС і розповісти про обставини вчинення злочину та назвати винного. Наступного дня Корсаков прийшов і повідомив, що цей злочин вчинив Лисенко.

Чи є дії Корсакова злочинними?

3. П'яний водій Угрюмов, керуючи автомашиною, в кузові якої були пасажери і вантаж, перевищив дозволену швидкість руху, внаслідок чого машина перекинулася. Під кузовом опинився Кочетков. Однак Угрюмов та пасажери Колигін і Сигов, які під час аварії не постраждали, заходів щодо врятування Кочеткова не вжили й одразу пішли до найближчого селища. У селищі ніхто з них не заявив, що під кузовом машини знаходиться Кочетков. Лише через 6 годин на місце події прибули робітники з трактором, які, піднявши машину, почали розбирати вантаж, під яким знайшли мертвого Кочеткова. Угрюмова притягли до кримінальної відповідальності за порушення правил безпеки дорожнього руху, що спричинило смерть потерпілого.

Чи підлягають кримінальній відповідальності Колигін і Сигов?

Ознайомтесь зі статтями 135 та 136 КК. *Чи правильно вирішено справу?*

4. 3 липня Верещак з групою молоді був на вулиці поблизу будинку Леонової, яка нацькувала на них собаку. Той порвав Верещачу штани і вкусив його. 27 липня на тому самому місці Леонова знову нацькувала собаку на Верещака та його товаришів. Захищаючись від собаки, Верещак виламав з паркана палицю і почав нею розмахувати. До нього підбігла Леонова, намагаючись її вирвати. Під час боротьби Верещак кілька разів вдарив Леонову палицею, що спричинило тривалий розлад здоров'я жінки. Леонова

знову нацькувала на Верещака собаку, який порвав на Верещаку одяг і вкусив його.

Суд засудив Леонову за заподіяння легкого тілесного ушкодження Верещаку, а Верещака – за нанесення Леоновій умисного середньої тяжкості тілесного ушкодження за ч. 1 ст. 122 КК. У вирокі суд вказав, що Верещак вчинив злочин у стані сильного душевного хвилювання, спричиненого протизаконними діями Леонової.

Уважаючи дії Верещака незлочинними, його захисник подав на вирок апеляцію. Ознайомтеся зі статтями 122, 123 і 124 КК.

Яке рішення має прийняти апеляційна інстанція?

5. Кобелев продав Хрипку автомобіль за 2000 доларів США, з яких Хрипка заплатив 500 доларів одразу, а решту пообіцяв віддати через 10 днів, але не зміг цього зробити, оскільки гроші у нього вкрали. Кобелев протягом двох місяців вимагав від Хрипка повернути борг, погрожував побити і забрати автомобіль. Через два місяці після продажу автомобіля Кобелев зі своїм знайомим Матковим прийшов до Хрипка, який ремонтував у гаражі автомобіль, з вимогою повернути борг, але Хрипка пообіцяв зробити це пізніше. Тоді Кобелев і Матков побили Хрипка, заподіявши йому середньої тяжкості тілесні ушкодження, і забрали автомобіль.

Кобелева та Маткова було визнано винними в самоправстві та заподіянні умисного середньої тяжкості тілесного ушкодження. Ознайомтеся зі статтями 122, 185, 186, 187, 189, 355 та 356 КК.

Якою має бути кримінально-правова оцінка дій Кобелева і Маткова?

6. Моторін, повертаючись у стані сп'яніння опівночі додому, очікував на зупинці автобус, якого тривалий час не було. Моторін вийшов на проїзну частину дороги, щоб подивитися, чи не їде автобус. Цієї миті до зупинки під'їхали на мотоциклі працівники міліції Гербер і Гурманов. Побачивши їх, Моторін втік і заховався в кущах.

Гурманов наздогнав Моторіна, схопив його за руку і запропонував їхати з ними до РУ ГУ МВС. Моторін відмовився і вчинив опір, але працівники

міліції посадили його в коляску і повезли до РУ ГУ МВС. По дорозі Моторін продовжував чинити опір працівникам міліції, зіштовхував їх з мотоцикла, погрожував поквитатися з ними. Моторіна засуджено за опір працівникам правоохоронного органу під час виконання ними службових обов'язків.

Ознайомтеся зі статтями 342 та 345 КК.

Чи правильно вирішено справу?

Контрольні питання

1. Загальне поняття злочину.
2. Ознаки злочину.
3. Малозначне діяння, що не являє собою суспільної небезпеки.
4. Поняття і види категорій злочинів.
5. Злочини та інші правопорушення. Кримінальні проступки.

Література: [1–10; 11, с. 75–81; 12, с. 26–29; 15, с. 18–29; 26–35]

Семінарське заняття № 5

Тема. Склад злочину

Мета: закріпити у студентів теоретичні знання щодо складу злочину.

Короткі теоретичні відомості

Ця тема вивчає основні положення теорії кримінального права щодо поняття «склад злочину». Студенти повинні знати: загальну структуру, специфічну конструкцію та нормативний зміст юридичного складу злочину; обов'язкові та альтернативні елементи специфічної конструкції юридичного складу злочину; проблеми класифікації юридичних складів злочинів; фактичний склад злочину; питання кваліфікації.

Завдання до теми

1. Визначте елементи та ознаки трьох окремих складів злочинів, передбачених розділом II Особливої частини КК.
2. Найдіть по три статті КК, у яких передбачена відповідальність за злочин з основним складом, склади злочинів за пом'якшувальних, обтяжувальних і особливо обтяжувальних обставин.

3. Які зі складів злочинів, передбачених розділами IV і V Особливої частини КК, є простими і які складними?

4. Які зі складів злочинів, передбачених розділами II–V Особливої частини КК, є складними, зокрема:

- а) посягають на два об'єкти;
- б) складаються з двох дій;
- в) мають два наслідки і більше;
- г) мають дві форми вини?

5. Відшукайте у розділах II та XV Особливої частини КК кілька так званих складених складів злочинів.

6. Які зі складів злочинів, передбачених розділами VII та X Особливої частини КК, є альтернативними за способом дії?

7. Парамонова протягом шести років не сплачувала квартирної плати, заборгувавши за цей час суму, що перевищує 800 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Чи є дії Парамонової злочином?

8. Крамаренко, від'їжджаючи до Криму відпочивати, попросила свою сусідку Єрохіну, щоб та взяла на зберігання найбільш цінні речі на період її відсутності (відеомагнітофон, золоті прикраси, облігації тощо). Єрохіна погодилась, але згодом усі речі, які їй залишила на зберігання Крамаренко, продала. Коли Крамаренко повернулася з відпочинку і прийшла до Єрохіної забрати свої речі, та їй сказала, що ніяких речей від неї на зберігання не брала.

Чи є в діях Єрохіної ознаки злочину проти власності?

9. У січні 2001 Колесов створив приватне підприємство, що було зареєстроване у встановленому законом порядку. З листопада 2001 створене ним підприємство почало займатися виготовленням горілчаних виробів та торгівлею ними, а також торгівлею тютюновими виробами без отримання ліцензії на ці види діяльності.

Ознайомтеся зі статтями 202, 203 і 204 КК.

Чи є в діях Колесова ознаки передбачених цими статтями злочинів?

10. Під час звільнення 2 липня 2002 р. з місць позбавлення волі Разживіна, щодо якого постановою судді місцевого суду за місце-знаходженням кримінально-виконавчої установи був установлений адміністративний нагляд, йому було оголошено, що він має прибути до місця проживання і стати на облік в РУ ГУ МВС не пізніше 5 липня. Разживін з'явився до РУ ГУ МВС для постановки на облік лише 9 липня, пояснивши, що рейси автобусів було скасовано внаслідок відсутності пального, а він про це не знав. Місцевим судом Разживіна було засуджено за ст. 395 КК України.

Яке рішення повинен прийняти апеляційний суд?

Контрольні питання

1. Поняття і значення складу злочину.
2. Ознаки та елементи складу злочину.
3. Види складів злочину.
4. Склад злочину і кваліфікація.

Література: [1–10; 11, с. 89–95; 12, с. 9–13; 15, с. 8; 26–35]

Семінарське заняття № 6

Тема. Об'єкт злочину

Мета: закріпити у студентів теоретичні знання щодо об'єкта злочину.

Короткі теоретичні відомості

Ця тема вивчає: поняття об'єкта злочину; об'єкт злочину і предмет (об'єкт) кримінально-правової охорони; загальна характеристика механізму посягання на предмет кримінально-правової охорони; спірні питання щодо об'єкта злочину в науці кримінального права; види об'єктів злочинів; підстави класифікації об'єктів злочинів; класифікація об'єктів злочинів «по вертикалі» та «по горизонталі»; родовий (спеціальний) об'єкт злочинів; соціальні та юридичні підстави виділення родового об'єкта злочинів; кримінально-правове значення родового об'єкта злочинів; безпосередній об'єкт злочину та його кримінально-правове значення; особливості відображення безпосереднього об'єкта в юридичному складі злочину;

основний та додатковий безпосередні об'єкти злочину та їх відмінність від факультативного предмета (об'єкта) кримінально-правової охорони; потерпілий від злочину та предмет злочину як факультативні елементи, що характеризують об'єкт злочину. Студенти повинні знати основні положення теми практичної роботи.

Завдання до теми

1. Визначте родовий і безпосередній об'єкти дев'яти окремих складів злочинів, передбачених розділами I, II, VIII Особливої частини КК.

2. Які зі злочинів, передбачених розділами II–VI Особливої частини КК, посягають на два об'єкти?

3. Назвіть кілька статей Особливої частини КК, у яких вказано об'єкт злочину.

4. Макарчук, працюючи на автотранспорту, порушив інструкцію з техніки безпеки: навантажив і почав перевозити територією меблевого комбінату негабаритний вантаж, частина якого впала на одного з учнів професійно-технічного училища, які були на комбінаті на екскурсії, заподіявши йому тяжке тілесне ушкодження.

Судом Макарачука було засуджено за ч. 2 ст. 286 КК.

Чи правильно суд визначив об'єкт вчиненого Макарачуком злочину?

5. Ричков, працюючи водієм міського маршрутного автобуса підприємства «Київміськавтобус», часто самовільно залишав маршрут і перевозив громадян від ринку до приміських сіл, а одержані від громадян гроші як плату за проїзд привласнював.

Чи є в діях Ричкова ознаки злочину проти власності?

6. Биков, знаходячись на варті, проник до сховища з військовим майном, яке він охороняв, звідки викрав військового майна на суму 18 тис. грн, п'ять автоматів та 500 набоїв до них, а також особисті речі прапорщика Васіна вартістю 6 тис. грн, які той зберігав у сховищі, та його гладкоствольну мисливську рушницю вартістю 2 тис. грн.

Ознайомтеся із статтями 185, 262, 410, 418 КК. Чи є в діях Бикова ознаки злочинів, передбачених зазначеними статтями?

Предметами яких злочинів є викрадені Биковим речі?

7. Калабзоров викрав із садового будинку Мамедова мисливську гладкоствольну рушницю, два пістолети та набой до них, які Мамедов незаконно зберігав.

Ознайомтеся із статтями 185 та 262 КК.

Як кваліфікувати дії Калабзорова?

Контрольні питання

1. Поняття і значення об'єкта злочину.
2. Види об'єктів злочинів.
3. Предмет злочину. Потерпілий від злочину.

Література: [1–10; 11, с. 96–105; 12, с. 9–13; 15, с. 8; 26–35]

Семінарське заняття № 7

Тема. Об'єктивна сторона складу злочину

Мета: закріплення у студентів теоретичних знань щодо об'єктивної сторони складу злочину.

Короткі теоретичні відомості

Ця тема вивчає: поняття об'єктивної сторони складу злочину та кримінально-правове значення об'єктивної сторони складу злочину; діяння як обов'язковий елемент об'єктивної сторони складу злочину; суспільно небезпечні наслідки злочину; причинний зв'язок між діянням і наслідками; інші факультативні елементи, що характеризують об'єктивну сторону складу злочину. Студенти повинні знати основні положення теми практичної роботи.

Завдання до теми

1. Назвіть злочини, передбачені розділом II Особливої частини КК, які можуть бути вчинені: а) тільки унаслідок дії; б) унаслідок дії та бездіяльності; в) лише унаслідок бездіяльності.

2. Назвіть статті розділів VIII, XI, XII Особливої частини КК, у яких ознаками об'єктивної сторони злочину зазначені місце, час, спосіб, обстановка і ситуація вчинення злочину.

3. У яких статтях розділів I–V Особливої частини КК зазначено певний спосіб вчинення злочину як ознаку його об'єктивної сторони?

4. У яких статтях розділів XIV–XVI Особливої частини КК зазначено знаряддя і засоби вчинення злочину як ознаку його об'єктивної сторони?

5. Визначте ознаки, що характеризують об'єктивну сторону злочинів, передбачених розділом XVII Особливої частини КК.

6. Які з передбачених розділами IV–VII Особливої частини КК злочини є триваючими, продовжуваними і складними (складеними)?

7. Які з передбачених розділами II–IV Особливої частини КК злочинів є злочинами з матеріальним складом, а які – з формальним?

8. Знайдіть у КК злочини з матеріально-формальним складом.

9. Перед трамваєм, у забороненому для переходу пішоходів місці, швидко перебігала вулицю 8-річна Олексюк. Поряд із трамваєм у напрямку його руху зі швидкістю близько 40 км за годину (за дозволеної – 60 км за годину) їхала автомашина «Вольво», водій якої Мамило не мав можливості об'їхати трамвай, оскільки спереду біля бровки хідника стояла автомашина «Москвич». Дівчинка раптово з'явилася перед автомашиною, і хоч Мамило загальмував своєчасно, не вдалося уникнути наїзду. Олексюк попала під колеса і була смертельно травмована.

Чи є у поведінці Мамила ознаки об'єктивної сторони злочину, передбаченого ч. 2 ст. 286 КК України?

10. Між Курциним і Шешенею в квартирі останнього виникла сварка, під час якої Шешеня вдарив Курцина по голові, заподіявши легке тілесне ушкодження з короткочасним розладом здоров'я. Та це спричинило крововилив у мозок з тяжкими змінами в речовині та судинах головного мозку, внаслідок чого Курцин помер. У висновку судово-медичної експертизи вказано, що в розвитку крововиливу, який призвів до смерті, визначальними

моментами була патологія артеріальних судин, а супутніми – захворювання (гіпертонія), алкогольне сп’яніння, конфліктна ситуація і незначна травма.

Про наявність у Курцина патологічних змін судин головного мозку Шешеня не знав.

Як вирішити справу?

Контрольні питання

1. Поняття і значення об’єктивної сторони злочину.
2. Суспільно небезпечне діяння. Дія і бездіяльність.
3. Суспільно небезпечні наслідки: поняття та види.
4. Причинний зв’язок та його кримінально-правове значення.
5. Місце, час, спосіб, знаряддя, обставини вчинення злочину, значення цих ознак.

Література: [1–10; 11, с. 106–121; 12, с. 9–13; 15, с. 8; 26–35]

Змістовий модуль 3

Семінарське заняття № 8

Тема. Суб’єктивна сторона складу злочину

Мета: опанувати теоретичні знання щодо суб’єктивної сторони злочину та прищепити навички розв’язання завдань кримінально-правового характеру для засвоєння знань з цієї теми.

Короткі теоретичні відомості

Ця тема вивчає: поняття суб’єктивної сторони складу злочину; поняття вини за КК України; кримінально-правове значення поділу вини на форми і види; мотив і мету злочину, їх види та кримінально-правове значення; поняття фізіологічного афекту, його вплив на кримінальну відповідальність особи; помилку в кримінальному праві; види помилок, їх вплив на вину та кримінально-правову оцінку поведінки особи. Студенти повинні знати основні положення теми практичної роботи.

Завдання до теми

1. Підготувати реферати:

– Філософські засади вчення про вину. Співвідношення вини та суб'єктивної сторони складу злочину.

– Особливості відповідальності за умисні злочини.

– Особливості відповідальності за необережні злочини.

2. Розв'язати задачі:

1. Устименко з друзями Прокоповим та Ісакіною розпивали спиртні напої. Потім Устименко та Ісакіна вийшли на балкон, де між ними виникла сварка. Устименко звинуватив Ісакіну в крадіжці грошей у Прокопова. Під час сварки Устименко підняв Ісакіну над перилами балкона. Та ухопилася руками за них, але Устименко відірвав Ісакіну від перил і викинув її з балкона другого поверху. Під час падіння Ісакіна дістала середньої тяжкості тілесне ушкодження.

Ознайомтеся зі статтями 122 та 128 КК.

Визначте форму і вид вини цього злочину.

2. Лисяний, перетинаючи на власних «Жигулях» пішохідний перехід, невдало «крутонув» кермом у бік пішохода, який переходив вулицю. Той у відповідь (спеціально чи рефлекторно) кинув у лобове скло автомобіля гаманець з дрібними монетами. Якихось пошкоджень від цього не сталося, однак Лисяний розвернув машину і, наздогнавши свого «кривдника» та значно збавивши швидкість, виїхав на хідник, передньою частиною машини збив «кривдника» і поїхав далі. Пішохід, який дістав середньої тяжкості тілесні ушкодження, залишився на асфальті.

Ознайомтеся зі статтями 122, 128, 286 КК та коментарями до них.

Визначте форму і вид вини цього злочину.

3. Працівник воєнізованої охорони Бутиренко, перебуваючи на роботі у стані сп'яніння, вдарив з ревнощів свою коханку Якубу і погрожував їй вбивством. Коли Якуба пішла додому, Бутиренко залишив пост і прийшов до неї на квартиру, де знову погрожував їй вбивством. Якуба заховалась у кімнаті своїх сусідів по квартирі Іванових. Бутиренко почав вимагати, щоб вона вийшла звідти, а потім вистрілив з пістолета у двері кімнати Іванових.

Куля, пошкодивши двері та стіну, пройшла через усю кімнату на рівні тіла людини, нікого не зачепивши.

Варіант. Куля потрапила в плече Ольги Іванової, спричинивши середньої тяжкості тілесне ушкодження.

Ознайомтеся зі статтями 126, 129, 122, 128 і 194 КК.

Визначте форму і вид вини у вчинених Бутиренком злочинах.

4. Озброєний обрізом мисливської рушниці Жолобов з метою викрадення відеоапаратури проник до будинку обласної телерадіокомпанії. Демонструючи обріз та погрожуючи вбивством, він зв'язав сторожа і засунув йому в рот великий кляп. Кляп перекрив дихальні шляхи, і сторож помер. Ознайомтеся зі статтями 187, 115, 119 і 263 КК. Визначте форму і вид вини у вчинених Жолобовим злочинах.

5. Смирнов і Гулідов, що були в нетверезому стані, повертаючись додому з гостей, посварилися. Під час сварки Смирнов вдарив Гулідова в обличчя. Останній від удару послизнувся і, падаючи, вдарився головою під час падіння, Гулідов дістав тяжкі тілесні ушкодження, від яких помер на місці події.

Смирнова засуджено за умисне тяжке тілесне ушкодження, що спричинило смерть потерпілого. Висновок про наявність умислу на заподіяння тяжкого тілесного ушкодження суд обґрунтував тим, що «у підсудного був неконкретизований умисел щодо спричинення тілесного ушкодження і необережність щодо настання смерті. Тому дії підсудного слід кваліфікувати, виходячи з фактичної тяжкості тілесних ушкоджень, заподіяних потерпілому».

Смирнов заперечував наявність умислу на нанесення тяжкого тілесного ушкодження, оскільки з Гулідовим він знайомий з дитинства і був з ним у нормальних стосунках, а вдарив його на ґрунті сварки несильно і лише один раз, не бажаючи спричинити тяжкі тілесні ушкодження і не припускаючи можливості їх настання.

Судово-медична експертиза встановила, що удар в обличчя потерпілого було нанесено без значної сили і самим ударом безпосередньо ніяких тілесних ушкоджень заподіяно не було. Смерть настала від перелому кісток склепіння черепа і крововиливу під м'яку мозкову оболонку, які могли утворитися у разі неодноразових ударів головою об різні деталі водозабірної колонки і бетонне покриття.

Варіант. Ударившись об водозабірну колонку та жолоб, Гулідов дістав тяжкі тілесні ушкодження, але залишився живий.

Ознайомтеся зі статтями 119, 121, 126 і 128 КК.

Чи правильно встановлено форму вини щодо вчинених Смирновим злочинних дій?

Контрольні питання

1. Поняття та ознаки суб'єктивної сторони злочину.
2. Поняття і форми вини.
3. Умисел і його види.
4. Необережність і її види.
5. Злочин із двома формами вини.
6. Мотив і мета злочину. Емоційний стан.
7. Помилка та її значення. Невинне заподіяння шкоди.

Література: [1–10; 11, с. 134–153; 12, с. 9–13; 15, с. 8; 26–35]

Семінарське заняття № 9

Тема. Стадії вчинення злочину

Мета: опанувати теоретичні знання щодо стадій вчинення злочину та прищепити навички розв'язання задач кримінально-правового характеру.

Короткі теоретичні відомості

Ця тема вивчає: поняття стадії злочину; готування до злочину; замаху на злочин; добровільну відмову у разі незакінченого злочину. Студенти повинні знати основні положення теми практичної роботи.

Завдання до теми

Вирішити завдання:

1. Полянничко була затримана співробітником міліції Дмитренком під час продажу 2 мішків макової соломки наркоману Даркову. Вона запропонувала Дмитренку залишити собі вилучені у неї 170 доларів США, протокол не складати і відпустити її, пообіцявши наступного дня передати ще 200 доларів США. Дмитренко відмовився і повідомив про дії Полянничко у прокуратуру.

Ознайомтеся зі статтями 368 та 369 КК і коментарями до них.

Як вирішити справу?

2. Дільничний інспектор міліції Борисенко застав Красножон за виготовленням самогону для продажу і склав про це протокол, а далі запропонував їй за знищення протоколу дати йому 300 доларів США. Вона погодилась, але сказала, що грошей у неї зараз немає, пообіцяла наступного дня принести обумовлену суму і звернулася до прокуратури.

Купюри, підготовлені для Борисенка, переписали, і Красножон передала їх тому, одержавши протокол. Борисенка було затримано.

Ознайомтеся зі статтями 368 і 369 КК.

Як кваліфікувати дії Борисенка?

3. Співробітник міліції Котов затримав Шевчука за вчинення дрібного хуліганства, і того було піддано адміністративному стягненню. Останній пригрозив Котову, що вб'є його.

Як кваліфікувати таку заяву Шевчука?

4. Тимохін дізнався, що в кюветі біля залізничної колії його знайомі хлопці мають статевий зв'язок із жінкою, що перебуває у стані сп'яніння. Він пішов туди також, щоб вступити з нею в статевий зв'язок, але був затриманий співробітниками міліції. «Якби мене не затримали, я б вступив із жінкою у статевий зв'язок», – заявив він. Тимохіна засуджено місцевим судом за готування до зґвалтування, апеляційний суд залишив вирок у силі. Заступник Голови Верховного Суду України вніс подання до касаційної судової

інстанції, поставивши питання про звільнення Тимохіна від кримінальної відповідальності, оскільки його дії є лише виявом наміру.

Яке рішення повинен прийняти суд?

5. Шампурів і Андреев зустріли ввечері на вулиці Коцюбу, яка поверталася з роботи, і вирішили її зґвалтувати. Вони втягли ту до порожньої квартири будинку, поклали на ліжку і почали роздягати, тримаючи за руки, ноги і затискуючи рота. Коцюба вчинила опір, вирвала руку, кричала, витягла з куртки ножиці і вдарила ними Шампурова. У цей час у двері квартири хтось постукав. Шампурів і Андреев, злякавшись, що їх можуть затримати, вистрибнули у вікно і втекли.

Як вирішити справу?

Контрольні питання

1. Поняття стадій вчинення злочину та їх значення.
2. Готування до злочину.
3. Замах на злочин.
4. Закінчений злочин.
5. Добровільна відмова від вчинення злочину.

Література: [1–10; 11, с. 154–164; 12, с. 31–38; 15, с. 18–29; 26–35]

Семінарське заняття № 10

Тема. Співучасть у злочині

Мета: опанувати теоретичні знання щодо співучасті у злочині та прищепити навички вирішення завдань кримінально-правового характеру з означеної теми.

Короткі теоретичні відомості

Ця тема вивчає: поняття співучасті у злочині; об'єктивні та суб'єктивні ознаки співучасті; кримінально-правова характеристика ознак окремих співучасників; форми співучасті у злочині; основні положення кримінальної

відповідальності співучасників, добровільної відмови співучасників; причетність до злочину та особливості кримінальної відповідальності за окремі форми причетності до злочину за КК України. Студенти повинні знати основні положення теми практичної роботи.

Завдання до теми

Вирішити завдання:

1. Петросян проживала спільно з сином Антоном та його дружиною. У неї склалися неприявні взаємовідносини з невісткою, і вона намагалася створити для тієї нестерпні умови: відмовляла в їжі, примушувала виконувати важку роботу, забороняла спілкуватися з сусідами і щоденно скаржилася на неї синові. Тому Антон часто сварився з дружиною, бив її, а після чергової сварки застрелив з пістоleta.

Чи можна Петросян визнати підбурювачем убивства?

2. До Леонова, який ремонтував власний автомобіль, підійшли трое підлітків, двом з яких не було 14 років, а третій був п'ятнадцятирічним, і запитали, чи не купить він у них за ціною удвічі нижчою за роздрібну колеса для автомобіля. Леонов погодився. Підлітки на сусідній вулиці вночі зняли четверо коліс з автомобіля Осипова, а наступного дня принесли їх Леонову, одержавши обумовлену суму грошей.

Якою має бути кримінально-правова оцінка дій Леонова і підлітків?

3. Чурюмов, перебуваючи у стані сп'яніння, прийшов на квартиру до учнів технікуму – неповнолітніх Панченка, Покасова та Валова і запропонував украсти з приміщення технікуму два комп'ютери і телевізор, на що вони дали згоду. Чурюмов стояв на сторожі біля входу в приміщення, а Валов, Покасов і Панченко проникли до технікуму, склали у валізи обумовлені два комп'ютери і телевізор вартістю 600 доларів США, а також кольоровий копіювальний апарат, кольоровий принтер і сканер вартістю 3 тис. доларів США, але під час виходу з приміщення були затримані працівниками міліції.

Дайте кримінально-правову оцінку дій вказаних осіб.

4. Працівник геологорозвідувальної партії Солдатов на світанку під час полювання помітив, що в кущах поблизу селища ворухиться якась чорна тінь. Гадаючи, що то ведмідь, Солдатов побіг до будинку, розбудив Боброва і повідомив про це. Обидва вони взяли рушниці і, підкравшись до берега річки, зробили постріли в кущі, звідки чутно було тріск гілок. Кулею з рушниці Солдатова був убитий Білозеров, який знаходився там. Куля з рушниці Боброва не зачепила його.

Варіант. Унаслідок того, що рушниці Солдатова і Боброва були нові і раніше з них постріли не робились, експертиза не змогла встановити, з чиєї рушниці вбито Білозерова.

Як вирішити справу?

5. Неповнолітні Івакін, Кармазін, Титова і Красіна на пропозицію Титової та Красіної вирішили «провчити» однокласницю Боброву, яка негативно висловлювалася про їх поведінку. З цією метою заманили її до підвалу будинку, де всі разом довго знущалися з неї. Били, примусили роздягнутись, цілувати їм ноги, пити сечу тощо. Івакін та Кармазін по черзі згвалтували Боброву і задовольнили з нею статеву пристрасть неприродним способом. При цьому Титова і Красіна застосовували до Бобрової фізичне насильство, тримали її за руки і ноги. Боячись відповідальності за вчинене, вони вирішили її вбити, оскільки та погрожувала, що повідомить у міліцію. Усі разом вони довго били Боброву, а потім Івакін вдарив її кілька разів ножем, унаслідок чого та померла.

Ознайомтеся зі статтями 115, 152 і 153 КК та коментарями до них.

Як кваліфікувати дії вказаних осіб?

6. Лукін Валерій, посварившись з Гасниковим та його друзями, розповів про конфлікт своєму брату Юрію і разом з ним повернувся на місце пригоди. Лукін Юрій взяв з собою ніж, про що Валерій не знав. Підійшовши до хлопців, що сиділи на лавці, Валерій вдарив одного з них – Іванова. Виникла бійка. Лукін Юрій двічі вдарив Гасникова ножем у груди, а потім

поранив Задерако. Валерій у цей час наносив кулаками удари пораненому Гасникову. Від отриманих ножових поранень Гасников у лікарні помер.

Як кваліфікувати дії вказаних осіб?

7. Шведов підмовив неповнолітніх Крупника та Ганжу вчинити ряд крадіжок з квартир громадян на других поверхах будинків. При цьому Крупник або Ганжа влазили до квартир через кватирку вікна і передавали викрадені речі Шведову. На час вчинення крадіжок Крупнику і Ганжі не виповнилося 14 років.

Як кваліфікувати дії Шведова?

8. Берлін та Хромов вирішили вкрасти насіння соняшнику зі складу кооперативу і запропонували приєднатися до них Антропову. Останній, схваливши їхній намір, йти з ними відмовився, але попросив украсти одного мішка на його долю і залишити в обумовленому місці, пообіцявши за це «могорич». Берлін і Хромов уночі через стелю залізли до складу і вкрали п'ять мішків насіння соняшника. Один з цих мішків вони залишили в канаві для Антропова, який потім забрав його додому.

Варіант. Антропов не обіцяв «могорича» за мішок соняшнику.

Як вирішити справу?

9. Четвертков, Цивін та Кожушко сиділи в ресторані. До них за стіл без дозволу сів Копаньов і почав чіплятися. У цей час до зали увійшов Курган, знайомий Копаньова. Він поцікавився, що той тут робить. Копаньов відповів: «Навчаю молокососів боксу» і тут же почав бити Кургана. Тоді Цивін схопив стільця і з силою вдарив ним Копаньова по голові. Той від удару поточився, а Четвертков, що саме підбіг, двічі вдарив його в підборіддя. Копаньов упав і від заподіяних ушкоджень помер у лікарні. Згідно із висновком судово-медичної експертизи смерть Копаньова сталася від закритого перелому кісток склепіння та основи черепа з ушкодженням мозку. Характер цих ушкоджень свідчить про велику силу удару стільцем, який і спричинив смерть.

Якою має бути кримінально-правова оцінка названих осіб?

10. Водій Антонов віз директора заводу Рикова на вокзал. Дорогою через неполадки в моторі вони зупинилися на 30 хвилин. Боячись запізнитися на потяг, Риков наказав водієві їхати швидше. Унаслідок перевищення швидкості на мокрому асфальті Антонов не впорався з керуванням при повороті, виїхав на хідник і збив пішохода Данилюка, який на місці пригоди помер.

Варіант. Риков попросив Антонова їхати швидше.

Як вирішити справу?

Контрольні питання

1. Поняття співучасті у злочині та її ознаки.
2. Види співучасників злочину.
3. Форми співучасті за кримінальним правом.
4. Екссес виконавця злочину.
5. Причетність до злочину.

Література: [1–10; 11, с. 165–183; 12, с. 61–76; 15, с. 42–68; 26–35]

Семінарське заняття № 11

Тема. Обставини, що виключають злочинність діяння

Мета: опанувати теоретичні знання щодо юридичної природи та видів обставин, що виключають злочинність діяння, та прищепити навички вирішення завдань кримінально-правового характеру.

Короткі теоретичні відомості

Ця тема вивчає: поняття, ознаки, умови правомірності: необхідної оборони; уявної оборони; затримання особи, яка вчинила злочин; застосування фізичного або психічного примусу; виконання наказу або розпорядження; діяння, пов'язаного з ризиком; виконання спеціального завдання із запобігання чи розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації; поняття та основний кримінально-правовий зміст. Студенти повинні знати основні положення теми практичної роботи.

Завдання до теми

Вирішити завдання:

1. Івасін, Іванов і Базба, які відбували покарання за тяжкі злочини, вдерлися до медпункту колонії, де захопили як заручниць двох медсестер. Погрожуючи загостреними металевими штирями, вони поставили вимогу надати їм зброю з набоями та автомобіль. Переговори зі злочинцями нічого не дали, вони почали знущатися над заручницями, заподіявши одній з них тяжке поранення. Тоді за наказом керівника оперативної групи були викликані снайпери, які застосували зброю, внаслідок чого двоє злочинців були вбиті, а третій поранений.

Як вирішити справу?

2. Кривонос, Меркулов, Щепкін і Бевзюк проживали в одній кімнаті в гуртожитку. Меркулов часто в нетверезому стані скандалив. 8 березня він намагався затіяти бійку з Бевзюком, але той пішов з гуртожитку. Тоді Меркулов викинув на вулицю ліжка Бевзюка і Щепкіна. Кривонос зробив зауваження Меркулову і запропонував поставити ліжка на місце. У відповідь той схопив сковорідку і вдарив нею Кривоноса у підборіддя, збив його з ніг, а потім завдав кількох ударів по обличчю. Останній намагався вибігти на вулицю, але Меркулов перегородив шлях, схопив з плити кухонного ножа і руків'ям вдарив Кривоноса по голові, збивши з ніг. Той відштовхнув від себе Меркулова, схопив сокирище, яке лежало біля плити, і завдав ним двох ударів Меркулову, заподіявши йому тяжкі тілесні ушкодження.

Якою має бути кримінально-правова оцінка дій цих осіб?

3. До таксі, що стояло на зупинці, підійшов п'яний Гусев і почав вимагати висадити з машини пасажира Козлова, а його відвезти в протилежному напрямку. При цьому він нецензурно лаявся, розмахував перед очима Козлова запаленою цигаркою, пропалив рукав його піджака, у грубій формі наполягав на своїх вимогах. Козлов через відкрите бокове вікно кабіни відштовхнув Гусева, який упав і, вдарившись головою об асфальт, дістав тяжке тілесне ушкодження.

Чи підлягає Козлов кримінальній відповідальності?

4. П'яні Агаєв, Габар і Погосян близько 2-ї години ночі на вулиці порушували громадський порядок, кричали, лаялись. Міліціонер Сазонов, який ніс службу з охорони громадського порядку, почав вимагати, щоб вони припинили хуліганські дії. Але ті не лише не виконали його вимог, а почали з ним сперечатись, ображали його, висловлюючись при цьому нецензурними словами. Сазонов умовляв їх розійтись. Хулігани продовжували на нього наступати, а Габар з блискучим предметом у руці наблизився впритул і робив спроби його схопити. Сазонов відступав, продовжуючи вимагати від хуліганів припинити свої дії. Вбачаючи безпосередню загрозу нападу і боячись, що хулігани заволодіють його зброєю, Сазонов, попередивши, що стрілятиме, зробив два попереджувальні постріли в повітря. У той момент, коли Габар ще раз спробував схопити Сазонова, останній вистрілив утретє і попав у Агаєва, який стояв поруч з Габаром.

Від отриманого поранення Агаєв у лікарні помер.

Якою має бути кримінально-правова оцінка дій Сазонова?

5. Неповнолітні Зарицький та Астратов уночі у дворі будинку намагалися здійснити крадіжку ковпаків з коліс автомобіля Ноздратенка, який перебував у своїй квартирі на другому поверсі будинку, і, почувши у дворі підозрілий шурхіт, двічі вистрілив з мисливської рушниць в напрямку Зарицького, наказавши йому підняти руки. Виконавши цю вимогу, той почав просити Ноздратенка не стріляти, оскільки він нічого не зробив. Але Ноздратенко ще двічі вистрілив у Зарицького, який стояв з піднятими руками, заподіявши йому тяжкі тілесні ушкодження, небезпечні для життя у момент заподіяння.

Чи можна вважати, що Ноздратенко діяв у стані необхідної оборони?

6. Гаспар'ян зі своєю знайомою Стегіною йшов вулицею, їх зупинили п'яні Мамедзаде та Цинайкін, безпричинно присікались до них, зчинили сварку і почали бити Гаспар'яна. При цьому в руках Цинайкіна була пляшка з вином. Він намагався нею вдарити збитого з ніг Гаспар'яна. Побоїв зазнала й Стегіна, що боронила Гаспар'яна. Останньому було заподіяно легке тілесне

ушкодження, що спричинило короточасний розлад здоров'я. Захищаючи себе і Стегіну, Гаспар'ян складаним ножем, якого мав при собі, поранив Мамедзаде і Цинайкіна, спричинивши їм тілесні ушкодження середньої тяжкості. Гаспар'ян пішов у міліцію і здав ніж.

Дайте юридичну оцінку вчиненого учасниками події.

Контрольні питання

1. Поняття, юридична природа та види обставин, що виключають злочинність діяння.
2. Поняття необхідної оборони та умови її правомірності.
3. Уявна оборона.
4. Перевищення меж необхідної оборони.
5. Крайня необхідність. Відмінність між необхідною обороною і крайньою необхідністю.
6. Затримання особи, що вчинила злочин, та умови його правомірності.
7. Фізичний або психічний примус.
8. Виконання наказу або розпорядження. Відповідальність за виконання злочинного наказу.
9. Діяння, пов'язане з ризиком.
10. Виконання спеціального завдання з попередження чи розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації.

Література: [1–10; 11, с. 194–218; 12, с. 87–103; 15, с. 78–95; 26–35]

Семінарське заняття № 12

Тема. Звільнення від кримінальної відповідальності

Мета: опанувати теоретичні знання щодо звільнення від кримінальної відповідальності та прищепити навички розв'язання задач кримінально-правового характеру.

Короткі теоретичні відомості

Ця тема вивчає: поняття звільнення від кримінальної відповідальності; проблеми систематизації окремих різновидів звільнення від кримінальної

відповідальності в теорії кримінального права; особливості звільнення від кримінальної відповідальності: 1) у зв'язку з дійовим каяттям; 2) у зв'язку з примиренням винного з потерпілим; 3) у зв'язку з передачею особи на поруки; 4) у зв'язку зі зміною обстановки; 5) у зв'язку із закінченням строків давності; 6) на підставі закону України про амністію. Студенти повинні знати основні положення теми практичної роботи.

Завдання до теми

Вирішити завдання:

1. Гр. Холошко разом зі своїм знайомим гр. Круговим знущалися над собакою, били її кийками, а потім задушили удавкою. Холошко був затриманий громадянами, а Кругов утік.

Холошко був притягнутий до кримінальної відповідальності за ст. 297 КК. На суді він заявив, що щиро покався і повністю відшкодував господарю вартість собаки. Але прізвище Кругова не назвав, сказавши, що його не знає.

Чи можна звільнити Холошка від кримінальної відповідальності на підставі ст. 45 КК?

2. Гр. Заплатнюк з мотивів особистої зневаги наніс гр. Теплюкові умисне легке тілесне ушкодження, що спричинило короточасний розлад здоров'я (ч. 2 ст. 125 КК). Заплатнюк і Теплюк подали до суду заяви, що вони примирилися між собою і просили припинити справу на підставі ст. 46 КК. Але суд виявив, що Заплатнюк примусив написати Теплюка зазначену заяву, погрожуючи вбивством.

Як мусить вчинити суддя?

3. Неповнолітній Сангушко з групою підлітків брав участь у вчиненні хуліганства (ч. 2 ст. 296 КК), а також у крадіжці речей з прилавку в магазині (ч. 2 ст. 185 КК). Усвідомлюючи суспільну небезпеку своєї поведінки, Сангушко порвав зі своїми товаришами, став чесно працювати, успішно закінчив вечірню школу, у лавах Збройних сил виявив себе з кращого боку, врятував життя командирів. Після звільнення з армії Сангушко прийшов у РВВС і щиросердно розповів про скоєні ним злочини.

Чи є підстави для звільнення Сангушка від кримінальної відповідальності згідно із ст. 48 КК?

4. Учень 10-го класу Томко вчинив грабіж (ч. 1 ст. 186 КК). Ураховуючи клопотання колективу школи про передачу його на поруки, а також щиросердне покаяння Томка, суд задовольнив клопотання колективу, а справу своїм рішенням закрив. Через тиждень після цього Томко зі школи пішов і почав торгувати у приватному кіоску.

Що може зробити у зв'язку з цим колектив школи?

5. Гр. Заман вчинив повторно шахрайство з фінансовими ресурсами (ч. 2 ст. 222 КК) 1 квітня 1997 р. Злочин було викрито і справу порушено 1 березня 2002 р., а 15 березня Заман був притягнутий до суду як обвинувачений. Справа надійшла до суду 15 квітня 2002 р. і суд її закрив, а Замана звільнив від кримінальної відповідальності на підставі ст. 49 КК у зв'язку із закінченням строків давності. Прокурор заперечував проти такого рішення суду, зазначаючи, що Заман був притягнутий до кримінальної відповідальності ще до закінчення строку давності у справі.

Як треба вирішити це питання?

6. Гр. Волгін вчинив квартирну крадіжку (ч. 3 ст. 185 КК). Злочин було розкрито через сім років, коли Волгін розповів про нього у зв'язку з розслідуванням нової кримінальної справи проти нього.

Чи можна притягти Волгіна до відповідальності за перший злочин з урахуванням строку, який минув з того часу?

Контрольні питання

1. Поняття, правові підстави та порядок звільнення від кримінальної відповідальності.

2. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям.

3. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням винного з потерпілим.

4. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею особи на поруки.

5. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із зміною обстановки.

6. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності.

Література: [1–10; 11, с. 219–232; 12, с. 104–111; 15, с. 96–105; 26–35]

Змістовий модуль 4

Семінарське заняття № 13

Тема. Поняття та мета покарання. Система та види покарань. Обмежувальні заходи

Мета: опанувати теоретичні знання щодо найголовнішого інституту кримінального права – покарання та прищепити навички розв'язання задач кримінально-правового характеру.

Короткі теоретичні відомості

Ця тема вивчає: поняття покарання за КК України та ознаки покарання; мету покарання за КК України; спірні питання щодо мети покарання в науці кримінального права; види покарань за КК України. Студенти повинні знати основні положення теми практичної роботи.

Завдання до теми

Розв'язати задачі:

1. Розмір штрафу встановлений у межах від тридцяти до тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (НМДГ). Суд засудив гр. Опришка за ч. 1 ст. 209 КК до двох тисяч НМДГ.

Чи немає тут порушення закону?

2. Суд засудив гр. Карташова за ст. 247 КК до обмеження волі на строк два роки і як додаткове покарання застосував штраф у розмірі 50 НМДГ.

Чи правильний вирок суду?

3. Гр. Соломатін засуджений за ст. 118 КК до позбавлення волі на строк два роки. Одночасно суд позбавив його спеціального звання «сержант міліції».

Висловіть свій погляд з цього питання.

4. Суд засудив громадян Симака і Вознюка до позбавлення волі на строк три роки кожного за таємне викрадення 340 м вовняної тканини (ч. 2 ст. 185 КК). Засуджені на момент вчинення злочину працювали у службі охорони фабрики. Як додаткову міру покарання суд призначив Симаку і Вознюку позбавлення права обіймати посади, пов'язані з матеріальною відповідальністю, строком три роки.

Чи базується це рішення на законі?

5. Гр. Субчик, працюючи головним бухгалтером АТ «Спис», систематично займалась привласнюванням грошей, що належали зазначеному АТ. Усього нею привласнено 8500 гривень. Засуджуючи Субчик за ч. 4 ст. 191 КК, суд призначив їй міру покарання у виді позбавлення волі на строк 6 років. Що ж до позбавлення права обіймати посаду бухгалтера, то суд не застосував до Субчик цього додаткового покарання, мотивуючи це тим, що вона ще до вироку суду була звільнена з цієї посади.

Чи мав суд підстави вирішити питання саме таким чином?

6. Гр. Акварельського засуджено за погрозу щодо працівника правоохоронного органу (ч. 1 ст. 345 КК) до одного року виправних робіт. З огляду на матеріальне становище засудженого, суд, пославшись на ст. 69 КК, вирішив не провадити жодного відрахування із суми заробітку засудженого в доход держави.

Чи правильне рішення суду?

7. Суд засудив гр. Хробака за ч. 5 ст. 191 КК до покарання у виді позбавлення волі на строк 10 років. Стосовно додаткових покарань у вироку суду не згадувалося.

Чи є тут порушення вимог закону?

Контрольні питання

1. Поняття та ознаки кримінального покарання.
2. Мета покарання.
3. Система покарань.
4. Покарання, що виконуються ДВС.
5. Покарання, що виконуються органами чи посадовими особами, які присвоїли звання, ранг, чин або кваліфікаційний клас.
6. Покарання, що виконуються кримінально-виконавчими інспекціями.
7. Покарання, що виконуються МО України.
8. Покарання, що виконуються ДДУ ПВП.
9. Обмежувальні заходи.

Література: [1–10; 11, с. 233–261; 12, с. 112–125; 15, с. 106–128; 26–35]

Семінарське заняття № 14

Тема. Призначення покарання

Мета: опанувати теоретичні знання щодо призначення покарання та прищепити навички вирішення завдань кримінально-правового характеру.

Короткі теоретичні відомості

Ця тема вивчає: загальні засади призначення покарання та загальні правила призначення покарання за КК України; загальну характеристику обставин, що пом'якшують та обтяжують покарання; особливості призначення покарання за незакінчений злочин та за злочин, вчинений у співучасті, призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом, інших випадків пом'якшення покарання, призначення покарання за сукупністю злочинів; призначення покарання за сукупністю вироків; правила складання покарань та зарахування попереднього ув'язнення; особливості зарахування попереднього ув'язнення у разі призначення окремих видів основних покарань; обчислення строків покарання. Студенти повинні знати основні положення теми практичної роботи.

Завдання до теми

Вирішити завдання:

1. Гр. Сидоренко засуджений за хуліганство (ч. 3 ст. 296 КК) до двох років позбавлення волі.

Постановляючи вирок, суд урахував такі обставини:

а) Сидоренко ще до розгляду справи у суді засклав розбиту ним вітрину і попросив пробачення у потерпілого;

б) під час вчинення злочину не досяг повноліття;

в) повністю визнав вину і розповів у деталях про свою злочинну поведінку;

г) був сиротою і виховувався у дитбудинку;

д) перебував у стані сп'яніння, але його напоїв дорослий;

е) за місцем роботи характеризувався позитивно;

ж) погрожував, що покінчить з собою, якщо його засудять до позбавлення волі;

и) раніше вже засуджувався за хуліганство;

к) під час скоєння злочину примушував потерпілого їсти землю, плював йому у рота.

Назвіть ті обставини, котрі пом'якшують, і ті, котрі обтяжують покарання у справі Сидоренка. Чи всі вони названі у ст.ст. 66, 67 КК.

Які належать до тих, що не названі у цих статтях?

2. Гр. Бойко засуджений за ч. 3 ст. 296 КК до трьох років позбавлення волі і за ч. 1 ст. 185 КК теж до трьох років позбавлення волі. З урахуванням того, що Бойко раніше неодноразово судимий, суд шляхом повного складання призначених покарань призначив йому остаточну міру покарання – шість років позбавлення волі.

Чи правильний вирок суду?

3. Гр. Лавриненко був засуджений за ч. 2 ст. 186 КК до шести років позбавлення волі. Після відбуття 4 років покарання він прийшов з повинною і заявив, що за місяць до вчинення грабежу вчинив умисне вбивство свого знайомого гр. Лаврика. Розглянувши справу щодо звинувачення Лавриненка у злочині, передбаченому ч. 1 ст. 115 КК, суд засудив його до 10 років

позбавлення волі, додавши до цієї міри 2 роки позбавлення волі, не відбуті за попереднім вироком.

Чи правильно вирішив суд?

4. Умовно-достроково звільнений від покарання з місць позбавлення волі за 1 рік і 8 місяців гр. Беркут знову через кілька місяців вчинив злочини і був засуджений за ч. 3 ст. 187 КК до 10 років позбавлення волі, а за ч. 3 ст. 185 КК – до п'яти років позбавлення волі, і за сукупністю злочинів – до 12 років позбавлення волі. До цього покарання суд частково додав невідбутий строк, остаточно визначивши строк покарання – 13 років позбавлення волі.

Чи порушено в цьому разі вимоги ст. 70 КК?

5. Гр. Ілько засуджений до 6 місяців виправних робіт з відрахуванням у доход держави 20 % із заробітку засудженого. До цієї міри суд додав 7 місяців виправних робіт із відрахуванням 10 % заробітку, не відбутих Ільком за попереднім вироком, і на підставі ст. 70 КК визначив строк покарання – рік і місяць виправних робіт з відрахуванням 30 % заробітку.

Чи правильно призначене покарання за сукупністю вироків?

6. Гр. Перетятко була засуджена до штрафу за ч. 1 ст. 216 КК, а потім до позбавлення волі за ч. 1 ст. 185 КК. Призначаючи покарання за сукупністю злочинів, суд замінив штраф, який не було сплачено, покаранням у виді громадських робіт із розрахунку згідно з ч. 4 ст. 53 КК, а потім перевів громадські роботи у позбавлення волі згідно з ч. 1 ст. 72 КК, склавши цей строк із призначеним за ч. 1 ст. 185 КК.

Чи правильно вчинив суд?

Контрольні питання

1. Загальні засади призначення покарання.
2. Обставини, які пом'якшують покарання.
3. Обставини, які обтяжують покарання.
4. Призначення покарання за незакінчений злочин та за злочин, вчинений у співучасті.
5. Призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом.

6. Призначення покарання за сукупністю злочинів.
7. Призначення покарання за сукупністю вироків.
8. Правила складання покарань та зарахування строку попереднього ув'язнення.
9. Обчислення строків покарання.

Література: [1–10; 11, с. 262–287; 12, с. 126–136; 15, с. 129–157; 26–35]

Семінарське заняття № 15

Тема. Інші заходи кримінально-правового характеру та заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб

Мета: опанувати теоретичні знання щодо застосування інших заходів кримінально-правового характеру та прищепити навички розв'язання задач кримінально-правового характеру.

Короткі теоретичні відомості

Ця тема вивчає: загальні засади призначення заходів кримінально-правового характеру та поняття примусових заходів медичного характеру, спеціальної конфіскації і примусового лікування за КК України; перелік осіб, до яких застосовуються примусові заходи медичного характеру, види вказаних заходів; випадки застосування спеціальної конфіскації та примусового лікування; поняття, підстави та загальна характеристика заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб. Студенти повинні знати основні положення теми практичної роботи.

Контрольні питання

1. Поняття, загальна характеристика заходів кримінально-правового характеру.
2. Примусові заходи медичного характеру.
3. Примусове лікування.
4. Спеціальна конфіскація.
5. Заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб, підстави для застосування та види.

Семінарське заняття № 16

Тема. Особливості кримінальної відповідальності та покарання неповнолітніх

Мета: опанувати теоретичні знання щодо особливостей кримінальної відповідальності та покарання неповнолітніх та прищепити навички розв'язання задач кримінально-правового характеру.

Короткі теоретичні відомості

Під час підготовки необхідно звернути увагу на те, що кримінальна відповідальність і покарання неповнолітніх тільки тоді будуть сприйматися суспільством як справедливі, коли будуть максимально враховувати особливості віку, рівень фізичного та психічного розвитку неповнолітнього, умови його життя та виховання, вплив дорослих і т. ін. Виходячи з цього, потрібно усвідомити особливості кримінальної відповідальності й покарання неповнолітніх, що сформульовані законодавцем у розділі XV Загальної частини КК України.

Контрольні питання

1. Види звільнення неповнолітніх від кримінальної відповідальності.
2. Основні покарання, що можуть бути застосовані до неповнолітніх.
3. Додаткові покарання, що можуть застосовуватися до неповнолітніх.
4. Види звільнення неповнолітніх від покарання та його відбування.
5. Особливості зняття та погашення судимості.

Література: [1–10; 11, с. 219–232; 12, с. 104–111].

1. Поняття кримінального права, його предмет і метод.
2. Завдання кримінального права.
3. Принципи кримінального права.
4. Зв'язок кримінального права з іншими галузями права.
5. Наука кримінального права.
6. Інститути кримінального права.
7. Поняття та значення Закону України про кримінальну відповідальність.
8. Структура Закону України про кримінальну відповідальність.
9. Тлумачення Закону про кримінальну відповідальність.
10. Принципи чинності Закону України про кримінальну відповідальність у просторі.
11. Чинність Закону про кримінальну відповідальність у часі.
12. Поняття кримінальної відповідальності.
13. Підстава кримінальної відповідальності.
14. Загальне поняття злочину.
15. Ознаки злочину.
16. Малозначне діяння, що не являє собою суспільної небезпеки.
17. Поняття і види категорій злочинів.
18. Злочини та інші правопорушення.
19. Поняття і значення складу злочину.
20. Ознаки та елементи складу злочину.
21. Види складів злочину.
22. Склад злочину і кваліфікація.
23. Поняття і значення об'єкта злочину.
24. Види об'єктів злочинів.
25. Предмет злочину. Потерпілий від злочину.
26. Поняття і значення об'єктивної сторони злочину.
27. Суспільно небезпечне діяння. Дія і бездіяльність.

28. Суспільно небезпечні наслідки: поняття та види.
29. Причинний зв'язок та його кримінально-правове значення.
30. Місце, час, спосіб, знаряддя, обставини вчинення злочину, значення цих ознак.

31. Поняття та ознаки суб'єкта злочину.
32. Вік кримінальної відповідальності.
33. Осудність і неосудність.
34. Ознаки спеціального суб'єкта злочину.
35. Поняття та ознаки суб'єктивної сторони злочину.
36. Поняття і форми вини.
37. Умисел і його види.
38. Необережність і її види.
39. Злочин із двома формами вини.
40. Мотив і мета злочину. Емоційний стан.
41. Помилка та її значення.
42. Невинне заподіяння шкоди.
43. Поняття стадій вчинення злочину та їх значення.
44. Готування до злочину.
45. Замах на злочин.
46. Закінчений злочин.
47. Добровільна відмова від вчинення злочину.
48. Поняття співучасті у злочині.
49. Ознаки співучасті у злочині.
50. Види співучасників злочину.
51. Форми співучасті за кримінальним правом.
52. Екссес виконавця злочину.
53. Причетність до злочину.
54. Поняття та ознаки множинності злочинів.
55. Поняття та ознаки одиничного злочину.
56. Повторність злочинів.

57. Сукупність злочинів.
58. Поняття рецидиву злочинів.
59. Поняття та види обставин, що виключають злочинність діяння.
60. Необхідна оборона.
61. Уявна оборона.
62. Затримання особи, що вчинила злочин.
63. Крайня необхідність.
64. Фізичний або психічний примус.
65. Виконання наказу або розпорядження.
66. Діяння, пов'язане з ризиком.
67. Виконання спеціального завдання з попередження чи розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації.
68. Поняття та види звільнення від кримінальної відповідальності.
69. Загальні види звільнення від кримінальної відповідальності.
70. Спеціальні види звільнення від кримінальної відповідальності.
71. Поняття і сутність кримінального покарання.
72. Мета покарання.
73. Система покарань.
74. Покарання, що виконуються Державною виконавчою службою.
75. Покарання, що виконуються органами чи посадовими особами, які присвоїли звання, ранг, чин або кваліфікаційний клас.
76. Покарання, що виконуються кримінально-виконавчими інспекціями.
77. Покарання, що виконуються Міністерством оборони України.
78. Покарання, що виконуються Державним департаментом з питань виконання покарань.
79. Загальні засади призначення покарання.
80. Обставини, які пом'якшують покарання.
81. Обставини, які обтяжують покарання.
82. Призначення покарання за незакінчений злочин та за злочин, вчинений у співучасті.

83. Призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом.
84. Призначення покарання за сукупністю злочинів.
85. Призначення покарання за сукупністю вироків.
86. Правила складання покарань та зарахування строку попереднього ув'язнення.
87. Обчислення строків покарання.
88. Поняття та види звільнення від покарання та його відбування.
89. Безумовні види звільнення від покарання та його відбування.
90. Умовні види звільнення від покарання та його відбування.
91. Заміна невідбутої частини покарання більш м'яким.
92. Поняття та значення (правові наслідки) судимості.
93. Погашення судимості. Строки погашення судимості.
94. Зняття судимості.
95. Поняття та мета примусових заходів медичного характеру.
96. Види примусових заходів медичного характеру.
97. Продовження, зміна або припинення застосування примусових заходів медичного характеру.
98. Примусове лікування.
99. Загальні положення щодо кримінальної відповідальності неповнолітніх.
100. Звільнення від кримінальної відповідальності із застосуванням примусових заходів виховного характеру.
101. Особливості покарання неповнолітніх за вчинені злочини.
102. Звільнення від покарання неповнолітніх.
103. Погашення та зняття судимості неповнолітніх.
104. Обмежувальні заходи.
105. Заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб.

4 КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ

Підставою для визначення оцінки на іспиті є рівень засвоєння студентами матеріалу, передбаченого навчальною програмою з відповідної навчальної дисципліни. Водночас викладач керується такими критеріями:

– оцінку «відмінно» заслуговує студент, який виявив усебічні, систематичні та глибокі знання навчально-програмного матеріалу, вміння вільно виконувати завдання, передбачені програмою, який засвоїв основну та знайомий з додатковою літературою, що рекомендована програмою. Зазвичай, оцінку «відмінно» ставлять студентам, які засвоїли взаємозв'язок основних понять навчальної дисципліни в їх значенні для отриманої професії, які виявили творчі здібності в розумінні та використанні навчально-програмного матеріалу;

– оцінку «добре» заслуговує студент, який виявив повне знання навчально-програмного матеріалу, успішно виконує передбачені програмою завдання, засвоїв основну літературу, рекомендовану в програмі. Зазвичай, оцінка «добре» виставляється студентам, які показали систематичні знання з навчальної дисципліни та здібність до їх самостійного поповнення й оновлення в процесі подальшого навчання та професійної діяльності;

– оцінку «задовільно» заслуговує студент, який виявив знання основного навчально-програмного матеріалу в обсязі, необхідному для подальшого навчання та професійної діяльності; який справляється з виконанням завдань, що передбачені програмою, а також знайомий з рекомендованою літературою. Оцінку «задовільно» ставлять студентам, які допустили помилки у відповіді, але володіють необхідними знаннями для їх подолання під керівництвом викладача;

– оцінку «незадовільно» ставлять студентіві, який виявив недоліки в знаннях основного навчально-програмного матеріалу та допустив помилки у виконанні передбачених програмою завдань. Зазвичай, оцінку «незадовільно»

ставлять студентам, які не можуть продовжувати навчання та приступити до професійної діяльності без додаткових занять з відповідної навчальної дисципліни.

Критерії оцінювання знань студентів розроблено на підставі «Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах», затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 2 червня 1993 року № 161, а також «Тимчасового положення про атестацію студентів», затвердженого вченою радою університету 19 листопада 1996 року.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82 – 89	B	добре	
74 – 81	C		
64 – 73	D	задовільно	
60 – 63	E		
35 – 59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0 – 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ СТУДЕНТИ

Максимальна сума балів, які може набрати студент, становить 100 балів, із яких:

10 балів – відвідування та робота на лекціях;

20 балів – за індивідуальну роботу;

30 балів – (ділиться на кількість практичних (семінарських) занять) – опитування (виступ і активна участь на кожному практичному занятті);

10 балів – за контрольну роботу (в семестр проводиться 2 контрольні роботи);

20 балів – підсумковий модульний контроль;

Індивідуальна робота студентів передбачає: участь у роботі студентського наукового гуртка (проблемної групи), студентських конференціях, конкурсах, олімпіадах; написання рефератів та їх презентацію; анотацію прочитаної додаткової літератури; бібліографічний опис літератури. Вибір виду індивідуальної роботи студент здійснює за власними інтересами, попередньо узгодивши з викладачем. Індивідуальна робота оцінюється від 0 до 20 балів.

Контрольну роботу студенти виконують у формі тестів, колоквиуму або письмових відповідей на 3–4 запитання за темами, які були вже розглянуті на семінарських заняттях.

Реферати готуються за темами, що зазначені в модулі. Тему та план реферату студент узгоджує із викладачем, який проводить заняття. Оптимальний обсяг реферату – 15–20 сторінок.

Підсумковий модульний контроль (ПМК) – проводиться на останньому практичному (семінарському) занятті у письмовій формі, зміст якого охоплює весь курс навчальної дисципліни.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Основна:

1. Александров Ю. В. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник / Ю. В. Александров, В. А. Клименко. – К. : МАУП, 2004. – 328 с.
2. Коржанський М. Й. Уголовний закон України (наукова модель) : монографія / М. Й. Коржанський. – Дніпропетровськ : Юридична академія МВС, 2004. – 200 с.
3. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник / За заг. ред. М. І. Бажанова. – Київ : Юрінком інтер, 2002. – 416 с.
4. Кримінальне право України : навч. посібник / За ред. О. М. Омельчука. – К. : Наукова думка; Прецедент, 2004. – 297 с.
5. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник. – 3-тє вид., перероб. та допов. / За ред. М. І. Мельника, В. А. Клименка. – К. : Юридична думка, 2004. – 352 с.
6. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник / За ред. Я. Ю. Кандратьєва. – К. : Правові джерела, 2002. – 432 с.
7. Кримінальний кодекс України : Науково-практичний коментар / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, С. Б. Гавриш та ін.; За заг. ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. – К. : Концерн «Видавничий Дім» Ін Юре, 2003. – 1196 с.
8. Кримінальний кодекс України : Науково-практичний коментар / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, С. Б. Гавриш та ін.; За заг. ред. В. Г. Маляренка, В. В. Сташиса, В. Я. Тація. – Х. : Тов. «Одіссей», 2004. – 1152 с.
9. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25–26. – Ст. 131.
10. Кримінально-виконавчий кодекс України // Офіційний вісник України. – 2003. – № 33 (29.08.2003). – Ст. 1767.
11. Матишевский П. С. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник / П. С. Матишевский. – К. : А.С.К., 2001. – 352 с.
12. Науковий коментар Кримінального кодексу України / За ред. проф. М. Й. Коржанського. – К. : Атіка, Академія, Ельга-Н, 2001. – 656 с.

13. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. – 3-тє вид., перероб. та допов. / За ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. – К. : Атіка, 2004. – 1056 с.

14. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України. – 2-ге вид., перероб. та допов. / Відп. ред. С. С. Яценко. – К. : А.С.К., 2002. – 968 с.

15. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України. – 4-те вид., переробл. та доповн. / Відп. ред. С. С. Яценко. – К. : А.С.К., 2005. – 848 с. – (Нормат. док. та комент.).

16. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України. Загальна частина / За заг. ред. М. О. Потебенька; В. Г. Гончаренка. – К. : Форум, 2001. – 386 с.

17. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. – 4-те вид., перероб. та доповн. / За ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. – К. : Юридична думка, 2007. – 1184 с.

18. Наумов А. В. Уголовное право. Общ. часть. Курс лекций / А. В. Наумов. – М. : БЕК, 1996. – 480 с.

19. Постанови Пленуму Верховного Суду України в кримінальних справах / Верховний Суду України; За заг. ред. В. Т. Маляренка. – К. : Юрінком Інтер, 2005. – 368 с.

Додаткова

20. Курс кримінології. Загальна частина : підручник : у 2 кн. / О. М. Джужа, П. П. Михайленко, О. Г. Кулик та ін.: Заг. ред. О. М. Джужа. – К. : Юрінком Інтер, 2001. – 352 с.

21. Курс кримінології. Особлива частина : підручник : у 2 кн. / М. В. Корнієнко, Б. В. Романюк, І. М. Мельник та ін.; Заг. ред. О. М. Джужа. – К. : Юрінком Інтер, 2001. – 480 с.

22. Курс кримінально-виконавчого права України. Загальна та Особлива частини : навч. посіб. : у 2 кн. / О. М. Джужа, В. О. Корчинський, С. Я.

Фаренюк, В. Б. Василець; Заг. ред. О. М. Джужи. – К. : Юрінком Інтер, 2000. – 304 с.

23. Уголовное право Российской Федерации. Общая часть : учебник / Отв. ред. д. ю. н. Здравомыслов Б. В. – М. : Юристь, 1996. – 530 с.

24. Уголовное право Украины. Общая и Особенная части : учебник для вузов / Под ред. Е. Л. Стрельцова. – Х. : Одиссей, 2002. – 448 с.

25. Уголовное право Украинской ССР на современном этапе. Часть Общая. – К. : Наукова думка, 1985. – 445 с.

26. Уголовный кодекс Швейцарии. – Санкт-Петербург : Изд-во «Юридический центр Пресс», 2002. – 232 с.

27. Уголовный кодекс Республики Польша. – СПб. : Изд-во «Юридический центр Пресс», 2001. – 234 с.

28. Уголовный кодекс Российской Федерации. – М. : Издательская группа ИНФРА-М-НОРМА, 1996. – 208 с.

29. Уголовный кодекс Швеции. – СПб. : Издательство «Юридический центр Пресс», 2001. – 320 с.

30. Уголовный кодекс Республики Беларусь от 09.07.99 № 275-3 // Ведомости Национального собрания Республики Беларусь. – 1999. – № 24. – Ст. 420.

31. Уголовный кодекс Дании. – СПб. : Юридический центр Пресс, 2001. – 230 с.

32. Уголовный кодекс Республики Таджикистан. – СПб. : Издательство «Юридический центр Пресс», 2001. – 410 с.

33. Уголовный кодекс Республики Узбекистан (с изменениями и дополнениями на 15 июля 2001г.). – СПб. : Юридический центр Пресс, 2001. – 338 с.

34. Уголовный кодекс Республики Болгария / Науч. ред. канд. юрид. наук, проф. А. И. Лукашова. – СПб. : Изд-во «Юридический центр Пресс», 2001. – 298 с.

35. Уголовный кодекс Украины (с изменениями и дополнениями по состоянию на 1 сентября 2000 года). – Х. : Одиссей, 2000. – 256 с.

Методичні вказівки щодо семінарських занять з навчальної дисципліни «Кримінальне право» для студентів денної та заочної форм навчання зі спеціальності 081 – «Право» освітнього ступеня «Бакалавр» (у тому числі скорочений термін навчання) (І частина)

Укладач к. ю. н. С. О. Мазепа

Відповідальний за випуск зав. кафедри галузевих юридичних наук В.
Л. Скрипник

Підп. до др. _____ Формат 60x84 1/16. Папір тип. Друк ризографія.

Ум. друк. арк. _____ Наклад _____ прим. Зам. № _____. Безкоштовно.

Видавничий відділ
Кременчуцького національного університету
імені Михайла Остроградського
вул. Першотравнева, 20, м. Кременчук, 39600